

PROUZROKOVANJE LAŽNOG STEČAJA

REZIME: Krivična djela protiv privrede i platnog prometa su raznolika i brojna, tako da ne možemo govoriti o njihovim zajedničkim karakteristikama, jer se vrše u različitim oblastima privrednog poslovanja i njima se štite različiti društveni odnosi koji se pojavljuju u tim oblastima. Zato se nameće osnovno pitanje – mogu li ova krivična djela imati iste ili različite zaštitne objekte? Ipak, imajući u vidu da svi ti odnosi, u svojoj ukupnosti, predstavljaju privredni sistem jedne zemlje, može se zaključiti, da je zajednički zaštitni objekat – privredni sistem kao cjelina. Bilo koje od krivičnih djela usmjereno je protiv privrednog sistema. Zajednička karakteristika im je i blanketna dispozicija, koja upućuje na neki drugi zakonski ili podzakonski propis kojim je regulisana određena oblast privrednog sistema. U radu će se posebno ukazati na krivično djelo prouzrokovanje lažnog stečaja.

Ključne riječi: privredni sistem, stečaj, lažni stečaj, otkrivanje, dokazivanje, krivica, sankcija.

Uvod

Privreda je u svakom društvu i u svim fazama njegovog razvoja imala veliki društveni i politički značaj. Ekonomski odnosi u oblasti proizvodnje, raspodjele i razmjene uvijek su bili u osnovi društvenog života, reflektujući se na mnogobrojne društvene odnose i djelatnosti. S druge strane, društveno-politički sistem svake zemlje zasniva se i razvija na bazi odgovarajućih društveno-ekonomskih odnosa, što ukazuje na tjesnu povezanost i uslovljenost privrede i politike. Stoga je i razumljiva pojava državne intervencije u sferi privrednih odnosa. Ta intervencija bila je veća ili manja tokom društvenog

---

* Sudija Upravnog suda Crne Gore, Profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta „Mediteran“ u Podgorici i Fakulteta za mediteranske poslovne studije u Tivtu,
e- mail: bvvuckovic@t-com.me

razvoja i zavisno od društveno-političkog uređenja pojedinih zemalja, ali se prisustvo države u privrednom životu uvijek osjećalo.

Privredni sistem jedne zemlje štiti se, prije svega, odgovarajućom ekonomskom politikom, preduzimanjem neophodnih interventnih ekonomskih mjera. Međutim, sprovođenje tih mjera obezbjeđuje se i primjenom krivičnih i drugih sankcija. Tako se formiralo i razvijalo tzv. privredno krivično pravo. Različiti napadi na privredni sistem ili pojedine odnose u oblasti privrede inkriminirani su, danas, u najvećem broju država bilo u okviru opšteg krivičnog zakonodavstva ili donošenjem posebnih privrednih kaznenih zakona.¹

Krivična djela protiv privrede i platnog prometa su mnogobrojna i sadržajno različita. Sporno je, da li se uopšte može govoriti o njihovim zajedničkim karakteristikama, pa i onda kad se taj pojam ograniči samo na ona djela koja su predviđena kao krivična djela protiv privrede i platnog prometa. Nema nikakve sumnje da kod ovih djela postoje u tom pogledu posebne teškoće i da se izvedenim zaključcima može pridati samo relativna vrijednost, ali je ipak moguće uočiti, uz određena uopštavanja, i neka nova zajednička obilježja.

Kao sporno postavlja se, da li se može govoriti o zajedničkom objektu zaštite kod ovih krivičnih djela, ili je, pak, riječ o više zaštitnih objekata, tako da se praktično radi o više grupa krivičnih djela. Tačno je da se krivična djela iz ove grupe vrše u raznim oblastima privrednih djelatnosti, da se njima štite različiti društveni odnosi koji se u tim oblastima javljaju. Nema ni jednog djela koje je upravljeno na privredu u cjelini, na čitav privredni sistem. Međutim, ako sve ove napade na različite privredne odnose uzmemo u cjelini, ako ih svedemo na zajednički imenitelj, naročito u široj koncepciji pojma privrednog kriminaliteta mogli bi smo reći da je privreda Crne Gore, odnosno postojeći privredni sistem u našoj zemlji zajednički zaštitni objekt. Štiti se poslovanje u privredi, postojeći monetarni sistem, proizvodnje i razmjena, prirodna bogatstva zemlje i dr. U tom smislu se može govoriti da je svako djelo iz ove grupe neposredno ili posredno upravljeno protiv privrede.

Izvršenjem pojedinih krivičnih djela iz ove glave ostvaruju se različite konkretne posljedice na pojedinim napadnim objektima ili u odnosu na pojedine privredne odnose. Te posljedice se sastoje u neizvršenju pojedinih privrednih zadataka, uništenju ili oštećenju prirodnih bogatstava ili sl. Preko ovih pojedinačnih posljedica ostvaruje se i opšta posljedica privrednih krivičnih djela, ugrožavanje postojećih privrednih odnosa u našoj zemlji.

Većinu krivičnih djela iz ove glave može izvršiti svako lice. Bića nekih krivičnih djela tako su određena da mogu biti ostvarena samo radnjama onih

---

¹ Vučković, B., Vučković, V. (2011). Krivično pravo Crne Gore, Tivat, FMS, str. 603.

lica koja rade u privrednim društvima kao što je slučaj sa djelima zloupotreba monopolističkog položaja i obmanjivanje kupaca. Kod nekih krivičnih djela traži se posebno svojstvo takvog lica kao npr. svojstvo ovlašćenog procjenjivača kod krivičnog dijela zloupotrebe procjene, kod većeg broja krivičnih djela kao njihov izvršilac označeno je odgovorno lice, a pojam odgovornog lica određen je u članu 142. Krivičnog zakonika Crne Gore i njime se smatra: vlasnik privrednog društva ili druge organizacije, lice u privrednom društvu, ustanovi ili drugoj organizaciji, kome je, s obzirom na funkciju, uložena sredstva ili na osnovu ovlašćenja povjeren određen krug poslova u upravljanju imovinom, proizvodnji ili drugoj djelatnosti ili u vršenju nadzora nad njima ili mu je faktički povjereno obavljanje pojedinih poslova; službeno lice kad su u pitanju krivična djela kod kojih je kao izvršilac označeno odgovorno lice, a nisu predviđena u grupi krivičnih djela protiv službene dužnosti.

Za krivična djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja karakteristično je da su podložna čestim izmjenama. Određen uticaj imala je promjenjena uloga države u regulisanju privrednih odnosa. Inkriminacije koje su odgovarale periodu administrativnog socijalizma, sa centralnom ulogom države u privredi, danas bi predstavljale anahronizam, ali i novoformirani odnosi u privredi iziskivali su nove oblike krivičnopravne zaštite.

Pojam stečaja

Postoje mnogobrojne i različite definicije stečaja, ali je nesporno da je stečajni postupak ekonomsko-pravna norma koja je posljedica finansijskog propadanja privrednog subjekta.²

Sa ekonomskog stanovišta, stečaj predstavlja stanje koje prouzrokuje nestanak subjekta privrednog poslovanja iz privrednog života, u kome se nalazi dužnik koji je obustavio plaćanje dospjelih potraživanja usljed insolventnosti, sa jedne strane, i povjerilaca čiji su interesi za namirenje tih potraživanja, sa druge strane. U pravnom smislu, stečaj je sudski postupak u kome se vrši kolektivno namirenje svih povjerilaca iz imovine insolventnog dužnika.

Uzroci koji dovode do stečaja mogli bi se podijeliti na uzroke objektivne i subjektivne prirode. Uzroci objektivne prirode su ekonomska recesija i tranzicija socijalističkih zemalja kroz privatizaciju, dok su subjektivni uslovi, loš marketing preduzeća, loše upravljanje i loš menadžment.³

² Dukić Mijatović, M. (2013). Pravni položaj poverilaca obezbeđenih potraživanja u finansijskom restrukturiranju i stečaju, *Pravo – teorija i praksa*, 30(1-3), str. 1-13.

³ Velimirović M., i dr. (2004). Aktuelna pitanja stečajnog prava, Banja Luka, Udruženje pravika Republike Srpske, str. 28-31.

Početak devedesetih godina prošlog vijeka označio je početak mijenjanja svojinskih odnosa nad sredstvima za proizvodnju. Uz društvenu svojinu počinje osnivanje privatnih preduzeća i preduzeća u mješovitoj svojini.

Svojinska transformacija dovela je do umanjavanja vrijednosti imovine privrednih subjekata. Ono se vršilo najčešće nepotpunim prikazivanjem imovine koja se transformiše, korišćenjem falsifikovane dokumentacije o vrijednosti osnovnog kapitala, ili netačnim prikazivanjem knjigovodstvene vrijednosti osnovnih i obrtnih sredstava. Ovome je, svakako, pogodovala i zakonska regulativa, koja je zbog svoje nedorečenosti i nepreciznosti pogodovala i stimulisala vršenje zloupotreba u ovoj oblasti.

Zloupotrebe koje su vršene, teško su dokazivane i gotovo da nije postojala mogućnost preispitivanja pravilnosti sprovedenih transformacija, posebno u periodu inflacije. U slučajevima u kojima su otkrivene zloupotrebe u transformaciji privrednih subjekata, dolazilo je do poništavanja postupaka i vraćanja na prvobitno stanje, na stanje prije transformacije.⁴

Svjedoci smo, da mnogi postupci nijesu pokrenuti, ili nijesu okončani, da su neki vođeni pred nacionalnim sudovima, a drugi pred inostranim i arbitražama.

Kako bi se što uspješnije borili protiv različitih oblika privrednog kriminala, donijeti su propisi i formirana je Agencija za privatizaciju.

Koja je polazna zakonska regulativa bila od značaja za regulisanje ove materije?

Međunarodna regulativa

Stečajni postupak, mogli bismo reći, uslovljen je istorijskim razvojem jednog društva i države, da zavisi od nacionalne kulture i geografskog položaja određenog privrednog subjekta. Te različitosti uslovile su postojanje kodifikacije u ovoj oblasti. Najvažnija je Evropska konvencija o određenim aspektima stečaja,⁵ koju su usvojile članice Savjeta Evrope. Ovom konvencijom kodifikovana su osnovna načela i pravila vođenja stečajnog postupka, a što je imalo za cilj bolje funkcionisanje unutrašnjeg tržišta Evropske unije.

Konvencija je definisala određene pojmove, među kojima i „stečajni postupak“ (*Insolventu proceeding*), kao vrstu generalnog izvršenja nad imovinom stečajnog dužnika koji obuhvata postupak raspolaganja, oduzimanja, prikupljanja i podjele imovine stečajnog dužnika na teritoriji Evropske unije,

---

⁴ Kozar V., Počuča M. (2013). Posledice neovlašćenog otuđenja predmeta izlučnog prava po Zakonu o stečaju, *Pravo – teorija i praksa*, 30(10-12), str. 25-40.

⁵ European Convention on certain International aspect of bankruptcy of 5. June 1990.

njegovim povjericima. Ova konvencija primjenjuje se za sve vrste stečajnih postupaka. Njene odredbe unijete su u naše nacionalno zakonodavstvo.

Razlozi za krivičnopravnu zaštitu prouzrokovanja lažnog stečaja

Radikalne promjene političkog i ekonomskog sistema, koje su nastale naročito nakon smjene centralističkog sistema i uvođenja demokratije i promjena u tržišnoj ekonomiji, dovele su do niza promjena u privredi i položaju privrednih subjekata, a poseban značaj imala je privatizacija, kao dio ukupnog procesa tranzicije.⁶

Da bi se izbjegle sve negativnosti, podjele na siromašne i bogate, potpuno uništenje i prodaja u bescjenje preduzeća koja su do juče bila uspješna i dobro poslovala, nametnulo se kao imperativ, da se i krivičnopravnom normom sankcionišu takvi slučajevi.

Kada je u pitanju krivično zakonodavstvo oblast privrede je regulisana nizom inkriminacija, što je opravdano, obzirom da od funkcionisanja privrede zavisi funkcionisanje društva. S toga, država ima poseban interes da obezbjeđi krivičnopravnu zaštitu u ovoj oblasti, obzirom na ekspanziju i postojanje niza uslova koji djeluju kao kriminogeni faktori za vršenje ovih djela.

Transformacija svojine u svakom društvu pogodna je osnova da se korupcijom i drugim oblicima kriminalnog djelovanja dođe do povećanja privatnog kapitala, jer je društvena svojina, po znatno nižim cijenama, obezvrijeđena prelazila u privatno vlasništvo, u privatnu svojinu. To sa jedne strane dovodi do bogaćenja jednog broja ljudi, koji su taj kapital iskoristili da se putem različitih oblika organizovanja uključe u ekonomske tokove zemlje, i na taj način „oplođuju“ neosnovano stečeni kapital.

Osnovni izvori kriminalne djelatnosti u procesima privatizacije nalaze se u poziciji državnih službenika, da u manjem ili većem stepenu utiču na proces promjene i primjene vlasničkih prava nad određenom imovinom i na taj način selekcijom određenih privilegovanih pojedinaca ili grupa obezbjeđuju sebi ili njima značajna finansijska sredstva.

Proces birokratije igra veoma važnu ulogu za blokiranje procesa privatizacije ostavljajući mogućnost privilegovanim pojedincima i grupama da u procesima spontane privatizacije izvrše ilegalno prelivanje kapitala

⁶ Stanojević, P., Hamidović, Dž. (2010). Krivična dela – prouzrokovanje stečaja i prouzrokovanje lažnog stečaja – kao aktuelna krivična dela protiv privrede u postkriznom periodu, *Anali Međunarodne konferencije mladih lidera*, 1(1), str. 677.

iz državnih i društvenih preduzeća u ona koja su pod kontrolom privatnih vlasnika.⁷

Vrijednost kapitala koji se transformiše, obično se umanjuje, a što ukazuje na prethodni dogovor i namjeru da se novom vlasniku „preda“ imovina po nižoj cijeni. Uslovi koji pogoduju korupciji pojavljuju se i u slučajevima kada se društvena imovina umanjuje putem nagomilanih obaveza, u cilju netačnog prikazivanja vrijednosti te imovine prilikom prodaje, uz istovremeno davanje privilegovanog položaja pojedinim subjektima poslovanja, najčešće od strane odgovornih lica preduzeća, privrednih subjekata koji se privatizuju.

Zbog toga, opravdano je sankcionisanje ovakvih ponašanja i njihovo propisivanje kao krivična djela.

Prouzrokovanje lažnog stečaja u Krivičnom zakoniku Crne Gore

Krivično djelo prouzrokovanje lažnog stečaja, propisano je u Glavi dvadeset trećoj Krivičnog zakonika Crne Gore⁸ pod nazivom „KRIVIČNA DJELA PROTIV PLATNOG PROMETA I PRIVREDNOG POSLOVANJA“, u članu 274. i glasi:

„(1) *Odgovorno lice u privrednom društvu ili u drugom subjektu privrednog poslovanja koje ima svojstvo pravnog lica ili preduzetnik, koji u namjeri da taj subjekt izbjegne plaćanje obaveza prouzrokuje stečaj tog subjekta prividnim ili stvarnim umanjenjem njegove imovine, na taj način što:*

1) *cijelu ili dio imovine subjekta privrednog poslovanja prikrije, prividno proda, proda ispod tržišne vrijednosti ili besplatno ustupi;*

2) *zaključiti fiktivne ugovore o dugu ili prizna nepostojeća potraživanja;*

3) *poslovne knjige koje je subjekt privrednog poslovanja obavezan da vodi po zakonu prikrije, uništi ili tako preinači da se iz njih ne mogu sagledati poslovni rezultati ili stanje sredstava ili obaveza ili ovo stanje sačinjavanjem lažnih isprava ili na drugi način prikaže takvim da se na osnovu njega može otvoriti stečaj; kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.*

(2) *Ako su usljed djela iz stava 1 ovog člana nastupile teške posljedice za povjerioca, učinilac će se kazniti zatvorom od dvije do deset godina.“*

Propisivanje ovog krivičnog djela motivisano je, mogli bismo reći, suštinskim promjenama u privrednom poslovanju, koje se reflektuju kroz

---

⁷ Banović, B. (2002). Obezbeđenje dokaza u kriminalističkoj obradi krivičnih dela privrednog kriminaliteta, Zemun, SŠUP, str. 116.

⁸ Krivični zakonik Crne Gore, *Sl. list RCG*, broj 70/03 ... *Sl. list CG*, broj 25/10 .... 40/13.

privatizaciju raznih privrednih subjekata, u cilju spriječavanja zloupotreba koje se sastoje u prouzrokovanju lažnog stečaja.

Iz zakonske definicije proizlazi, da postoje dva oblika ovog krivičnog djela - osnovni i kvalifikovani.

Prvi, osnovni oblik (stav 1) je prouzrokovanje stečaja prividnim ili stvarnim umanjnjem imovine. Imovina je prividno umanjena ako se preduzimanjem određenih djelatnosti stvara utisak da je imovina umanjena ali to ne odgovara objektivnoj situaciji. Djelo postoji i kad je imovina stvarno umanjena. Načini umanjnja imovine određeni su u Zakoniku i traži se da je do umanjnja imovine došlo taksativno navedenim radnjama, dakle na određeni način.

Prvi, se sastoji u tome što odgovorno lice u privrednom društvu, društom subjektu privrednog poslovanja ili preduzetnik umanjuje imovinu i to na način što cijelu ili njen dio prikrija, prividno prodaje, prodaje ispod tržišne vrijednosti ili besplatno ustupa. U slučaju prikriivanja, imovina postaje fizički nedostupna povjericima dok kod prividne prodaje ona pravno prestaje da služi kao moguće pokriće u pogledu namirivanja povjerilaca. Ukoliko je u pitanju prodaja ispod tržišne vrijednosti, imovina biva umanjena a kupac, ukoliko je kod njega postojao umišljaj, takođe može biti saučesnik. Ovaj oblik vrši se najčešće sklapanjem ugovora o prodaji cijele ili dijela imovine, ili njenom prodajom ispod tržišne vrijednosti kao i besplatnim ustupanjem.

Drugi, način izvršenja je zaključenje fiktivnog ugovora o dugu ili priznavanju nepostojećih potraživanja, čime se povećavaju obaveze privrednog društva, drugog subjekta privrednog poslovanja ili preduzetnika, tako da postaju insolventni, što prouzrokuje stečaj.

Treći, način izvršenja djela je vezan za poslovne knjige. Zakonik navodi prikriivanje poslovnih knjiga, njihovo uništenje ili takvo preinačenje da se iz njih ne mogu sagledati poslovni rezultati ili stanje sredstava ili obaveza ili to čini sačinjavanjem lažnih isprava ili na drugi način takvim prikazivanjem da se na osnovu njega može otvoriti stečaj.

Za postojanje svršenog djela potrebno je da je navedenim radnjama odgovornog lica prouzrokovan stečaj, a ako posljedica nije nastupila, postojaće pokušaj krivičnog djela, za koji se kažnjava.

Drugi, teži oblik ovog krivičnog djela (stav 2), postoji kad je usljed prvog oblika ovog krivičnog djela nastupila teška posljedica za povjerioca. Kada će se raditi o teškim posljedicama za povjerioca predstavlja *questo facti* u svakom konkretnom slučaju, pri čemu ocjenu posljedica ne treba ograničavati samo na nastupanje štete, bilo da se radi o stvarnoj šteti (*danum emergens*) ili izgubljenoj dobiti (*lucrum cessans*), već i o drugim posljedicama, npr. znatan gubitak poslovnog ugleda, gubitak već izvjesnih poslova itd. Bez značaja je

da li je ova posljedica nastupila za jednog ili više povjerilaca, ali nastupjele posljedice moraju biti teške ukupno uzete, čak i kad raspoređenja na više povjerilaca svaka pojedinačna posljedica u odnosu na pojedine povjerioce nije teška. Ovdje se radi o nemogućnosti naplate potraživanja i usljed toga nastupanja teške posljedice za povjerioce.

Za postojanje krivičnog djela, neophodno je da su sve radnje preduzete u određenom cilju, odnosno, u cilju izbjegavanja obaveza kako bi se onemogućilo potpuno ili djelimično namirenje povjerilaca.

Posljedica prouzrokovanja lažnog stečaja

Ovo krivično djelo je blanketnog karaktera. Zakon o stečaju⁹ propisuje kada se stiču uslovi za otvaranje, način pokretanja, sprovođenje stečaja i koji su ciljevi stečajnog postupka.

Stečajni postupak se otvara kada je stečajni dužnik platežno nesposoban, odnosno kada nije u stanju da izvršava dospjele obaveze plaćanja, kada je stečajni dužnik platežno nesposoban i manifestuje se u njegovoj obustavi plaćanja. Stečajni postupak se može otvoriti i zbog prijeteće platežne nesposobnosti koja postoji u slučaju kad stečajni dužnik prema predviđanjima u vremenu dospjelosti neće biti u stanju da ispuni postojeće obaveze plaćanja.

Smisao i krajnja posljedica izvršenja ovog djela je, nemogućnost povjerilaca da naplate svoja potraživanja.

Krivično djelo je izvršeno prouzrokoivanjem stečaja.

Posljedica nastala prouzrokoivanjem lažnog stečaja mora biti uzrokovana vezom između preduzetih radnji i prouzrokovanog lažnog stečaja. Treba istaći da, dovođenje subjekta privrednog poslovanja u stečaj kod ovog krivičnog djela, nije odraz objektivnih okolnosti, već „špekulativnih vidova manipulacije“.¹⁰

Posljedica nastala izvršenjem ovog krivičnog djela i krivičnog djela prouzrokovanje stečaja, obilježava naš put tranzicije, period ekonomske krize, transformacije koju je doživjela privreda socijalističke države i vjerovatno će biti prisutna i u periodu nakon krize.

Izvršilac krivičnog djela i njegova krivična odgovornost

Prema zakonskoj definiciji, izvršilac krivičnog djela je odgovorno lice. Pojam odgovornog lica definisan je u članu 142. stav 4. Krivičnog Zakonika.

---

⁹ *Sl. list CG*, broj 1/11.

¹⁰ Bošković, M., Skakavac, Z. (2009). Organizovani kriminalitet – karakteristike i pojavnici oblici, Novi Sad, Fakultet za pravne i poslovne studije; Prometej, str. 366.

Prema toj odredbi „odgovornim licem smatra se vlasnik privrednog društva ili drugog subjekta, ili lice u privrednom društvu, ustanovi ili drugom subjektu, kojem je, s obzirom na njegovu funkciju, uložena sredstva ili na osnovu ovlaštenja, povjeren određeni krug poslova u upravljanju imovinom, proizvodnji ili drugoj djelatnosti ili u vršenju nadzora nad njima ili mu je faktički povjerenno obavljanje pojedinih poslova. Odgovornim licem smatra se i službeno lice kad su u pitanju krivična djela kod kojih je kao izvršilac označeno odgovorno lice, a u ovom zakoniku nijesu predviđena u glavi o krivičnim djelima protiv službene dužnosti, odnosno kao krivična djela službenog lica.“

Za krivicu potreban je direktan umišljaj, uz postojanje direktne namjere (*dolus directus*) da radnjama propisanim u članu 274. Krivičnog zakonika, prouzrokuje stečaj.

Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična djela¹¹, propisuje da pravno lice može biti krivično odgovorno. Pod pojmom pravnog lica podrazumjeva se, između ostalog, privredno društvo, strano društvo i dio stranog društva, javno preduzeće, javna ustanova, kao i drugo udruženje ili organizacija koje u okviru svog poslovanja stalno ili povremeno ostvaruje ili pribavlja sredstva i njima raspolaže (član 4. stav 1. tačka 1. Zakona). Odgovorno lice je fizičko lice kome su povjereni određeni poslovi u pravnom licu, lice koje je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica, kao i lice za koje se osnovano može pretpostaviti da je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica. Odgovorno lice je i fizičko lice koje kao akcionar djeluje u ime pravnog lica (član 4. stav 1. tačka 2. Zakona)

Pravno lice je odgovorno za krivično djelo odgovornog lica koje je djelujući u ime pravnog lica u okviru svojih ovlaštenja učinilo krivično djelo u namjeri da za to pravno lice ostvari kakvu korist. Odgovornost pravnog lica postoji i onda kada je djelovanje tog odgovornog lica bilo u suprotnosti sa poslovnom politikom ili nalogima pravnog lica.

Uočava se da postoji razlika u određivanju pojma odgovornog lica, u Krivičnom zakoniku Crne Gore i Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivična djela. Da li izvršilac ima svojstvo odgovornog lica, što je jedan od uslova za krivičnu odgovornost pravnog lica, procjenjivaće se po Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivična djela, koji je *lex specialis* u odnosu na Krivični zakonik Crne Gore.

¹¹ *Sl. list RCG*, broj 2/07.

Saznanje, otkrivanje i dokazivanje krivičnog djela

Osnovna pretpostavka za saznanje, otkrivanje, razjašnjenje i dokazivanje krivičnog djela prouzrokovanje lažnog stečaja, ne može se posmatrati izolovano, već kroz iste metode kojima se saznaje, otkriva i dokazuje privredni kriminal.

Do saznanja da je izvršeno krivično djelo dolazi se:

- 1) na osnovu prijava radnika privrednog subjekta i drugih dobronamjernih građana;
- 2) korišćenjem tzv. legalnih izvora saznanja;
- 3) primjenom operativnog rada;
- 4) uz primjenu evidencija koje vode razne inspeksijske službe o poslovanju privrednih subjekata.

Izvori podataka su od značaja prilikom korišćenja metoda otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja krivičnih djela protiv privrednog kriminala. Naime, u privrednim subjektima postoji niz međusobno isprepletenih kriminogenih faktora i pojava oblika, pa se tako, npr. metodom analogije, utvrđuju kriminogeni faktori koji su usloveli konkretan pojava oblik, tako da određeni načini vršenja, upućuju da se radi o izvršenju krivičnog djela lažnog stečaja.

Koje operativne mjere i radnje će se koristiti u cilju prikupljanja i obezbjeđenja adekvatnih dokaza zavisi od svakog konkretnog slučaja. Nekada se to postiže na osnovu uvida u poslovnu dokumentaciju, evidenciju, a moguće je i inspeksijskim nadzorom.

Spriječavanje, otkrivanje i dokazivanje ovih krivičnih djela, kao i uopšte krivičnih djela privrednog kriminala je težak, složen i odgovoran posao koji pretpostavlja stručnost, znanje i iskustvo. U svakom slučaju, efikasno suprotstavljanje ovim oblicima kriminaliteta pretpostavlja da se prethodno identifikuju njegovi pojava oblici, a zatim da se koriste adekvatne, prije svega preventivne mjere, pa tek nakon toga i represivne metode od strane nadležnih organa. Koliko u tome ima uspjeha, pokazuje vrijeme koje je za nama. Koliko smo uspjeli da „spasimo“ privrednih subjekata od propadanja, pod plaštom uspješnih transformacija privatizacijom, i kakve su posljedice, pokazaće vrijeme koje dolazi.

Značajnu ulogu u otkrivanju, razjašnjavanju i suzbijanju ovog krivičnog djela, kao i drugih krivičnih djela iz privrednog poslovanja imaju policija i državna tužilaštva. Uloga državnog tužioca ogleđa se u fazi kriminalističke obrade, u fazi u kojoj policija ostvaruje kontakt sa tužilaštvom u prikupljanju i obezbjeđenju dokaza koji će garantovati postojanje stepena osnovane sumnje i pokretanje krivičnog postupka.

Značaj sudova, kao organi koji presuđuju i na taj način kreiraju kaznenu politiku, dolazi do izražaja u postupku primjene odgovarajućih represivnih mjera.

Odnos ovog krivičnog djela sa nekim drugim krivičnim djelima

Izvršenjem krivičnog djela prouzrokovanje lažnog stečaja, može biti ostvareno biće i nekog drugog krivičnog djela. Zato se postavlja pitanje njihovog sticaja.

Krivično djelo prouzrokovanje lažnog stečaja se može izvršiti zaključenjem fiktivnog ugovora, sačinjavanjem lažnih isprava, preinačenjem poslovnih knjiga ili njihovim prikrivanjem ili uništenjem. Iste ove radnje predstavljaju obilježja krivičnog djela falsifikovanja isprave (član 412. KZ), kao i krivičnog djela falsifikovanja službene isprave (član 414. KZ). Postavlja se pitanje, da li postoji sticaj između ovih djela i krivičnog djela prouzrokovanje lažnog stečaja? Imajući u vidu da se falsifikovanje isprave, odnosno njeno prikrivanje ili uništenje pojavljuju kao radnje izvršenja krivičnog djela prouzrokovanja lažnog stečaja, to ne postoji sticaj ovog krivičnog djela sa krivičnim djelom falsifikovanja isprava kao ni sa krivičnim djelom falsifikovanja službene isprave. Ovo iz razloga što su ona obuhvaćena bićem krivičnog djela prouzrokovanje lažnog stečaja, bez obzira što se krivičnim djelima falsifikovanje isprave i falsifikovanje službene isprave štiti sigurnost pravnog saobraćaja, a krivičnim djelom prouzrokovanje lažnog stečaja, prava povjericila.

Zaključna razmatranja

Privredni kriminalitet kao negativna društvena pojava nije dovoljno istražen u odnosu na njegov višedimenzionalni značaj. Naučni pristup ove pojave treba da je fokusiran na unapređenje naučnih spoznaja, na definisanje ovog oblika kriminaliteta, kroz proučavanje njegove fenomenologije, etiologije i detekcije. Osnovno polazište treba da bude, reakcija društva na privredni kriminalitet, jer se na taj način suzbija njegovo vršenje.

Krivično djelo prouzrokovanje lažnog stečaja, ne može se posmatrati izolovano u odnosu na ostala krivična djela protiv privrede, obzirom da je ono uslovljeno istorijskim razvojem i transformacijom društvenih odnosa, naročito u zemljama u tranziciji.

Ekonomija jedne zemlje obuhvata zdrave društvene snage, njene resurse i djelatnosti. Kriminalitet povezan sa ekonomijom je društvena anomalija

koja obuhvata devijantne i destruktivne procese u privrednom poslovanju.¹² Kriminalitet je uvijek postojao i postojaće, pa ni privredni kriminal nije izuzetak.

Zbog svoje prisutnosti u svim privrednim djelatnostima, kao i zbog različitih oblika radnji izvršenja, ovaj oblik kriminaliteta se pojavljuje kao jedan kompleksan društveni problem. Posljedice koje nastaju vršenjem ovih krivičnih djela se odražavaju ne samo u politici i ekonomiji, već i na materijalnom i socijalnom planu. Problem je i u definisanju ove negativne pojave.

Privredni kriminalitet zahtjeva interdisciplinarni teorijski pristup. On proizilazi iz ekonomije i sa njom je suštinski vezan. Međutim, ne treba zanemariti činjenicu da su privredna struktura i zakonodavni okvir njene zaštite preduslov suzbijanja privrednog kriminaliteta.

Pored ovih uslova, za spriječavanje izvršenja krivičnih djela iz oblasti privrednog kriminaliteta, značajna je izgradnja jedinstvenih kapaciteta koji bi podržavali instutucionalnu razmjenu informacija od važnosti u borbi protiv ove negativne društvene pojave.

Mora se težiti izradi jedinstvenih kriterijuma i institucija koje bi pratile transformaciju privatizacije privrednih subjekata.

U cilju zaštite i bolje izgradnje privrednog sistema, potrebno je težiti primjeni preventivnih i represivnih mjera kroz donošenje konzistentnih ekonomskih mjera nadležnih državnih organa i odgovarajućih pravnih propisa.

Transformacija društvene svojine dovela je do novih oblika privrednih subjekata i proširila je pojam odgovornog lica u krivičnompravnom smislu.

U cilju utvrđenja, da li je u nekim postupcima stečaja bilo elemenata krivičnog djela prouzrokovanja lažnog stečaja, moglo bi se eventualno utvrditi jedino izvršenom revizijom sprovedenih stečaja u Crnoj Gori.

---

¹² Singer, M. i dr. (2002), *Kriminologija*, Zagreb, Nakladni zavod Globus, str 22.

Vesna Vučković,

PhD, The judge of the Administrative Court of Montenegro

Professor at the Faculty of Law of the "Mediteran" University in Podgorica and at the Faculty for Mediterranean Business Studies in Tivat

Causing false bankruptcy***A b s t r a c t***

The crimes and violations against economy and payment operations are various and numerous, so we can't talk about their common features, because they are performed in different areas of economic transactions, and, in this way, different social relations appearing in these areas are protected by them. This imposes a fundamental question – can these criminal acts have the same or different protective objects? However, bearing in mind that all these relations, in their entirety, represent an economic system of a state, we can conclude that a common protective object is – the economic system as a whole. Any of the criminal acts is directed against the economic system. Their common property is also the signature in blank disposal, which leads to another statutory or substatutory prescription that regulates the certain area of the economic system. The paper particularly points out the criminal act causing false bankruptcy.

Key words: economic system, bankruptcy, false bankruptcy, revelation, evidence, guilt, sanction.

Literatura

1. Velimirović, M. i dr. (2004). Aktuelna pitanja stečajnog prava, Banja Luka, Udruženje pravnika Republike Srpske.
2. Vučković, B., Vučković, V. (2011). Krivično pravo Crne Gore, Tivat, FMS.
3. Bošković, M., Skakavac, Z. (2009). Organizovani kriminalitet – karakteristike i pojavi oblici, Novi Sad, Fakultet za pravne i poslovne studije; Prometej.
4. Banović, B. (2002). Obezbeđenje dokaza u kriminalističkoj obradi krivičnih dela privrednog kriminaliteta, Zemun, SŠUP.
5. Dukić Mijatović M. (2013). Pravni položaj poverilaca obezbeđenih potraživanja u finansijskom restrukturiranju i stečaju, *Pravo – teorija i praksa*, 30(1-3), str. 1-13.
6. Kozar V., Počuča, M. (2013). Posledice neovlašćenog otuđenja predmeta izlučnog prava po Zakonu o stečaju, *Pravo – teorija i praksa*, 30(10-12), str. 25-40.
7. European Convention on certain International aspect of bankruptcy of 5th June 1990.
8. Stanojević, P., Hamidović, Dž. (2010). Krivična dela – prouzrokovanje stečaja i prouzrokovanje lažnog stečaja – kao aktuelna krivična dela protiv privrede u postkriznom periodu, *Anali Međunarodne konferencije mladih lidera*, 1(1), str. 676-684.
9. Singer, M. i dr. (2002). Kriminologija, Zagreb, Nakladni zavod Globus.
10. Krivični zakonik Crne Gore, *Sl. list RCG*, broj 70/03 ... *Sl. list CG*, broj 25/10 .... 40/13.
11. Zakon o stečaju, *Sl. list CG*, broj 1/11.
12. Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična djela, *Sl. list RCG*, broj 2/07.